

Aleg. 73

Sprawozdanie

Wydziału krajowego o krajowej szkole ogrodniczej w Tarnowie za r. 1900/901.

Wysoki Sejmie!

Zeszłoroczne sprawozdanie Wydziału krajowego o kraj. szkole ogrodniczej w Tarnowie raczył Wysoki Sejm przyjąć do wiadomości uchwałą z dnia 24. czerwca 1901, przyczem komisya gospodarstwa krajowego wyraziła przekonanie, że koniecznemby było postarać się w najbliższej przyszłości o powiększenie ogrodu szkolnego, posiadającego obecnie zaledwie 3 morgi, gdyż od tego zawisłym jest w wysokim stopniu dalszy rozwój tej szkoły. To też przy sposobności lustracyi szkoły tarnowskiej Szef Dep. III. porozumiewał się w tej sprawie z burmistrzem m. Tarnowa Dr. Rogoyskim i otrzymał zapewnienie, że gmina tamtejsza będzie gotową dla użytku szkoły odstąpić bezinteresownie około 5 morgów, położonych w bezpośredniem sąsiedztwie ogrodu szkolnego; Wydział krajowy nie wątpi zatem, że w bliskiej przyszłości uda mu się rozszerzyć dzierżawę o tę dalszą przestrzeń, z czem łączyć się będzie niezbędny wydatek na ogrodzenie, będący głównym szkopułem, dla którego tej sprawy dotąd nie załatwiono. Krajowa szkoła ogrodnicza w Tarnowie, przyszedłszy w ten sposób w posiadanie ogrodu odpowiadającego jej potrzebom, posiadzie temsamem główny warunek decydujący o utrwaleniu jej bytu w tej miejscowości, w szczególności zaś o podniesieniu jej własnych dochodów.

Skutkiem powiększenia ogrodu zyska szkoła tarnowska nie tylko dostateczny obiekt dla demonstracyi i robót praktycznych, ale niemniej będzie mogła rozszerzyć znacznie szkółkę drzewek owocowych przeznaczonych na zbył; zauważyć bowiem należy, że popyt za drzewkami z tamtejszej szkoły wzrasta z roku na rok, a obecna produkcyja około 1000 szczepów rocznie, wystarcza zaledwie na zaspokojenie małej cząstki tego zapotrzebowania. Zwłaszcza skutkiem udziału szkoły w ostatnich wystawach ogrodniczych we Lwowie, w Krakowie i w Wiedniu, produkty przez nią wystawione, nie tylko zyskały bardzo zaszczytne uznanie znawców, ale niemniej i szersze zainteresowanie się publiczności. Tak n. p. po jesiennej wystawie wiedeńskiej Dyrekeya szkoły otrzymała bardzo wiele zgłoszeń z po za granic kraju, o dostarczenie większych ilości produktów ogrodowych, niestety, żądaniom tym nie mogła zadość uczynić.

W przyszłości, skoro ogród szkolny zostanie powiększony do 8 morgów, w pierwszym rządzie będzie mogła szkoła tarnowska podnieść znacznie swoją produkcję drzewek owocowych co najmniej do 5-ciu lub 8.000 sztuk. W następstwie tego i dochód z ogrodu szkolnego podnieść się może kilkakrotnie i w krótkim przeciągu czasu niewątpliwie pokryje kosztą oparkania nowo nabytego ogrodu. Należy bowiem nadmienić, że dziś, ze stosunkowo bardzo niewielkiego kawałka ogrodu, który przedewszystkiem wyzyskany być musi do demonstracji nauki szkolnej, dochód ze sprzedaży produktów ogrodowych jest już dość znaczny i z roku na rok wzrasta, jak świadczą zamknięcia rachunkowe z kilku ostatnich lat. Mianowicie sprzedano z ogrodu kraj. szkoły tarnowskiej produktów:

w roku 1896/7	za kwotę 1.147 K.
" 1897/8	" " 1.554 "
" 1898/9	" " 2.078 "
" 1899/900	" " 1.767 "
" 1900/901	" " 2.204 "

czyli w przecięciu z ostatniego pięciolecia sprzedawano płodów rocznie za 1750 K. Stwierdzić należy, że dziś już szkoła tarnowska dodatnio oddziaływa na podniesienie się sadownictwa w okolicach Tarnowa, że tylko wspomnimy na tem miejscu o pożytecznej działalności Towarzystwa ogrodniczego w Tarnowie, które związane zostało i rozwija się przy czynnym współudziale nauczycieli tamtejszej szkoły.

Dla wzmocnienia i utrwalenia skutecznej działalności szkoły tarnowskiej zachodzi pilna potrzeba gruntownego uporządkowania budynków mieszczących szkołę. Potrzeba tych budowli istniała już z dawna, a tylko dlatego była dotąd z rokn na rok odwołana, gdyż na dotychczasowej przestrzeni nie było wskazaniem skutecznie większych wkładów, a pewności nie było, czy się uda powiększyć ogród szkolny.

Przystępując do uporządkowania budynków szkoły tarnowskiej, Wydział krajowy musiał wziąć pod rozwagę, że budynki te nie leżą w ogrodzie samym, ale na parceli oddalonej od ogrodu o paręset kroków. Zaprzeczyć się nie da, że takie oddzielenie budynków od ogrodu jest z wielu względów niedogodne, gdyby więc zachodziła potrzeba postawienia wszystkich nowych budynków, Wydział krajowy bez wachania oświadczyłby się za postawieniem ich w obrębie ogrodu, skoro jednak tej potrzeby nie ma, a wystarczy dobudować tylko niezbędne części, wskazaniem ze względów finansowych jest nie przenosić zakładu. Tem łatwiej zaś było Wydziałowi krajowemu oświadczyć się za wykonaniem drugiego projektu, że oddalenie budynków zakładowych od ogrodu, o jakim wyżej była mowa, nie jest znowu tak znaczne, aby na tem uciecierpieć mogła sprężystość administracji i dozór nad robotami w ogrodzie. Wreszcie i ta okoliczność przemawia za projektem pozostawienia budynków na dotychczasowej parceli, że przez to nie uszczupli się ogrodu, podczas gdy w przeciwnym razie zajęłoby dość znaczny kawałek pod parcelę budowlaną.

Co się tyczy budowli, jakie mają być wykonane w krajowej szkole tarnowskiej, to Wydział krajowy po zbadaniu stanu obecnych budynków na miejscu, nabrał przekonania: że nowy budynek szkolny jest jeszcze w dobrym stanie, że można na nim dobudować piętro i pomieścić w nim wszystkie ubikacje szkolne, sypialnie dla uczniów i pomieszkание kierownika szkoły. Natomiast stary dom administracyjny, zniszczony przez grzyb, pomimo wykonanych adaptacji jest już nie do użycia. W budynku tym sypialnia mieszcząca w jednej niskiej, zagrzebionej ubikacji łóżka dwudziestu kilku uczniów nie może żadną miarą pozostać nadal. Cały budynek musi być zniesiony, a na jego miejsce wybudowany nowy parterowy budynek, mieszczący jadalnię, kuchnię, spiżarnię, pralnię i pokój dla gospodyni.

Z polecenia Wydziału krajowego architekt p. Kamieniobrodzki wykonał plany tych budowli wraz ze szczegółowym kosztorysem, opiewającym na łączną kwotę 34.000 K. Mianowicie kosztą tych robót obliczone są:

1) w budynku szkolnym na	20.000 K
2) w budynku administracyjnym na	13.200 "
3) 140 m. b. ogrodu	700 "
4) adaptacja szop	100 "

Ponadto polecił Wydział krajowy inż. Vetulaniemu wygotować projekt osuszenia budynków kraj. szkoły ogrodniczej, celem zabezpieczenia ich na przyszłość przed szkodziwem działaniem wilgoci, a koszta tego odrenowania obliczone zostały na kwotę 800 K.

Łącznie zatem uprasza Wydział krajowy we wniosku II. Wysoki Sejm kredyt w kwocie 34.800 K na wykonanie budowli w krajowej szkole ogrodniczej w Tarnowie, we wniosku zaś III. domaga się od c. k. Rządu subwencji na ten cel w wysokości 50% rzeczywistych kosztów, jakie te budowle pociągną za sobą.

Aleg.

W załączeniu, jako osobny alegat, przedkładamy szczegółowe sprawozdanie Dyrekcyi o szkole, z którego widać, że zakład ten w ciągu ubiegłego roku szkolnego rozwijał się normalnie, miał taką ilość uczniów, jaką szkoła pomieścić może, a na podstawie inspekcji i przy sposobności egzaminów przekonał się Wydział krajowy o należytych postępach uczeni w naukach i o porządku, jaki w tym zakładzie panuje.

Raczy zatem Wysoki Sejm uchwalić:

I. Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego o krajowej szkole ogrodniczej w Tarnowie.

II. Sejm otwiera Wydziałowi krajowemu kredyt do wysokości 34.800 K na koszta budowli piętra w gmachu szkolnym kraj. szkoły ogrodniczej w Tarnowie, na wybudowanie nowego domu administracyjnego i na koszta osuszenia terenu pod tymi budowlami. Kredyt ten należy wstawić do budżetu na r. 1903.

III. Sejm wzywa c. k. Rząd, aby się przyczynił do kosztów budowy, które mają być wykonane w kraj. szkole ogrodniczej w Tarnowie subwencją z funduszków państwowych w wysokości 50%.

Z Rady Wydziału kraj. Król. Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Ks. Krakowskiem.

Marszałek krajowy

A. Potocki w. r.

Sprawozdawca:

Dr. Tadeusz Pilat w. r.

Członek Wydziału krajowego.

Sprawozdanie

Dyrekcji krajowej szkoły ogrodniczej w Tarnowie za rok szkolny 1900|1901.

I. Ogólne wiadomości o szkole.

Celem krajowej szkoły ogrodniczej w Tarnowie jest wykształcenie ogrodników, uzdolnionych do prowadzenia ogrodów wiejskich, do czego dąży szkoła nie tylko przez udzielanie wychowankom swoim zawodowej wiedzy, ale także przez uzupełnienie i ugruntowanie wykształcenia ogólnego, jakie ze szkoły ludowej przynoszą, jakoteż przez pielęgnowanie ich strony moralnej i religijnej.

Do szkoły może być przyjęty każdy kandydat, który:

1) wykaże, iż ukończył z dniem przyjęcia przynajmniej 15. rok życia, odbył z dobrym postępem obowiązkową naukę w szkole ludowej, jest fizycznie i umysłowo zdrow i nienagannyh obyczajów.

2) w terminie przez Dyrekcyę oznaczonym, złoży egzamin wstępny, służący do ocenienia, czy kandydat w ogóle jest dostatecznie rozwinięty, aby mógł korzystać z nauk w szkole tej udzielanych.

Kandydaci, którzy odbyli przynajmniej jednoroczną praktykę ogrodniczą, a czynią zadość wyżej wymienionym warunkom, mają pierwszeństwo do przyjęcia.

Koszta utrzymania ucznia w zakładzie wynoszą 330 koron rocznie, za co otrzymuje mieszkanie, pościel, wikt, światło, pranie i ubranie, oprócz bielizny i obuwia, w które każdy wstępujący do zakładu zaopatrzony być powinien dostatecznie z domu.

Synowie ubogich rodziców mogą być przyjęci na koszt funduszu krajowego.

Nauka trwa 3 lata, a rok szkolny rozpoczyna się z początkiem kwietnia każdego roku.

Przy końcu każdego półroczu szkolnego składają uczniowie egzamin ze wszystkich nauk udzielanych w tym czasie, jakoteż z nabytej wprawy w wykonywaniu czynności zawodowych.

O wyniku egzaminu zawiadamia kierownik szkoły listownie rodziców lub opiekunów każdego ucznia.

Uczeń, który przy egzaminie rocznym nie otrzymał przynajmniej dostatecznego postępu z każdego przedmiotu nauki, nie może przejść na rok wyższy. Pozwolenia do powtarzania zaniedbanego roku może udzielić Wydział krajowy na przedstawienie kierownika szkoły, jeżeli uczeń wytrwałą pracą i wzorowem zachowaniem się na to zasługuje.

Po ukończeniu całego trzechletniego kursu nauk, zdaje każdy uczeń egzamin końcowy czyli główny z całości nauk zawodowych przed osobną komisją egzaminacyjną, a w razie pomyślnego wyniku tego egzaminu otrzymuje świadectwo „ukończonych nauk“, wystawione według wzoru przez Wydział krajowy zatwierdzonego. Jeżeli zaś uczeń egzaminu tego z postępowaniem przynajmniej dostatecznym nie złoży, otrzymuje świadectwo odbycia całego kursu ze stopniem niedostatecznym. Innych świadectw szkoła nie wydaje.

II. Skład grona nauczycielskiego.

1. Kierownik zakładu i nauczyciel fachowy, Wojciech Maciaszek uczył sadownictwa, warzywnictwa, kwieciarstwa szklarniowego, uprawy chmielu, uprawy wikliny koszykarskiej i pszczelnictwa.

2. Katecheta ks. Józef Kaliciński — udzielał nauki religii.

3. Nauczyciel fachowy, Antoni Kurowski — uczył kwieciarstwa gruntowego, hodowli drzew i krzewów ozdobnych, botaniki ogrodniczej, ogólnych zasad ogrodnictwa i zoologii, zastosowanej do ogólnych potrzeb ogrodnictwa.

4. Nauczyciel do nauk ogólnie kształcących, Wiktor Tabeau — uczył języka polskiego i niemieckiego, arytmetyki i geometryi, geografii i historii polskiej, fizyki i chemii w zastosowaniu do ogrodnictwa, rysunków, kaligrafii, miernictwa i niwelacji.

5. Instruktor Paweł Szczur, a później Stanisław Stączek — dozorował uczniów w zakładzie i podczas zajęć praktycznych.

III. Nauki w szkole udzielane.

Nauka jest teoretyczna i praktyczna i obejmuje następujące przedmioty:

a) z nauk ogólnie kształcących i podstawowych:

1. religia, 2. język polski, 3. język niemiecki, 4. arytmetyka i geometrya, 5. geografia i historia, 6. fizyka, 7. chemia, 8. botanika ogólna i szczegółowa, 9. rysunki, 10. praktyczne miernictwo i niwelacja, 11. zoologia, 12. kaligrafia.

b) z nauk zawodowych:

1. ogólne zasady ogrodnictwa, 2. warzywnictwo, 3. sadownictwo, 4. kwieciarstwo gruntowe i szklarniowe, 5. hodowla drzew i krzewów ozdobnych, 6. zasady zakładania i utrzymywania ogrodów.

c) z nauk pomocniczych:

1. uprawa chmielu, 2. uprawa wikliny koszykarskiej, 3. pszczelnictwo.

Nauka teoretyczna odbywa się w izbach szkolnych i bywa popieraną demonstracjami w szkole i w ogrodzie. Nauka przedmiotów zawodowych i pomocniczych bywa zawsze demonstrowaną w ogrodzie i stwierdzaną licznymi przykładami tak podczas ćwiczeń praktycznych w ogrodach szkolnych jak i w ogrodzie miejskim, jakoteż w ogrodach prywatnych, do których uczniowie od czasu do czasu odbywają wycieczki.

Podręczników używają uczniowie tylko przy nauce przedmiotów ogólnie kształcących i podstawowych (z wyjątkiem fizyki, chemii i botaniki), nauk zawodowych i pomocniczych uczą się uczniowie z wykładu nauczyciela, który w sposób możliwie najzrozumialszy i treściwy nauki udziela a przy powtarzaniach i demonstracjach według potrzeby uzupełnia i objaśnia.

Naukę praktyczną pobierali uczniowie przedewszystkiem w ogrodach szkolnych, a w ogrodzie miejskim i ogrodach prywatnych, o ile dostarczały materiału potrzebnego do nauki, a którego ogród szkolny na razie dostarczyć nie mógł.

W ogrodach szkolnych uczyli się uczniowie praktycznie przyrządzania kompostów, uprawy ziemi, rozmnażania, uprawy i przechowywania roślin warzywnych i produkcji nasion, dalej rozmnażania, uprawy i hodowli drzew i krzewów owocowych i ozdobnych, oraz prowadzenia drzew w formach karłowatych, uprawy gruntowych roślin kwiatowych, uprawy chmielu, wikliny koszykarskiej i pszczelnictwa, wreszcie rozmnażania i hodowli roślin szklarniowych, utrzymywania trawników, wysadzania kłębów i kwiatników kobiercowych.

Nauka teoretyczna bywa udzielaną w szkole przedewszystkiem w okresie zimowym. W okresie letnim, w którym uczniowie głównie nauką praktyczną są zajęci,

odbywa się nauka teoretyczna tylko z przedmiotów w ogóle kształcących i podstawowych, co szczegółowo poniżej jest uwidocznione.

A) W okresie letnim (od 1. kwietnia do 30. września) udzielano następujących przedmiotów.

Nauczyciel	Przedmiot nauki	Tygodniowo			Razem
		I	II	III	
Katech. ks. J. Kaliciński Kierownik W. Maciaszek Nauczyciel fach. A. Kurowski Nauczyciel W. Tebeau	Religia	1	1	1	3
	Sprawozdania tygodniowe	1	1	1	1
	Botanika	1	1	.	2
	Język polski	2	1	.	3
	" niemiecki	2	1	.	3
	Arytmetyka i geometrya	2	1	.	3
	Fizyka	1	.	.	1
	Miernictwo i niwelacja	.	2	.	2
	Rysunki	2	2	2	4
Razem		12	10	4	22

B) W okresie zimowym (od 1. października do 31. marca) udzielano następujących przedmiotów :

Nauczyciel	Przedmiot nauki	Tygodniowo			Razem	Ogółem
		I	II	III		
Katech. ks. Kaliciński Kier. W. Maciaszek	Religia	1	1	1	3	3
	Warzywnictwo	.	2	2	4	
Naucz. fach. A. Kurowski	Sadownictwo	2	2	3	7	17
	Kwieciarstwo szklarniowe	.	.	3	3	
	Uprawa wikliny	.	1	.	1	
	" chmielu	.	1	.	1	
	Pszczelnictwo	.	1	.	1	
Naucz. W. Tebeau	Botanika	2	2	.	4	15
	Zoologia	1	.	.	1	
	Zasady ogrodnictwa	2	.	.	2	
	Kwieciarstwo gruntowe	2	2	.	4	
	Krzewoznawstwo	.	2	.	2	
	Teoria zakładania parków	.	.	2	2	
	Język polski	2	2	1	5	
	" niemiecki	2	2	1	5	
	Arytmetyka i geometrya	4	3	1	8	
	Geografia i historia	2	2	.	4	
	Fizyka	1	.	.	1	
	Chemia	.	2	1	3	
	Rysunki	2	2	2	4	
	Kaligrafia	2	1	.	3	
Razem . .		25	28	17	.	68

IV. Środki naukowe.

Głównym środkiem naukowym jest ogród szkolny o przestrzeni 3 morgów, nadto ogródek, obejmujący $\frac{1}{3}$ morga, który szkoła dzierżawi od gminy miasta Tarnowa, a na którym oprócz inspektów znajdują się szklarnie.

Zbiór ogrodniczy	obejmuje 112 okazów	wartości	901 K	18 gr.
„ pomologiczny	„ 195	„ „	320 „	40 „
„ botaniczny	„ a) 18	„ „	311 „	40 „
b) Zielnik roślin hodowanych i dzikich	7 fascykułów	wartości	84 „	— „
c) Zbiór nasion chwastów	obejmuje 100 gatunków	„	36 „	— „
„ pszczelniczy	„ 48 okazów	„	299 „	06 „
„ zoologiczny	„ 20	„ z pożytecznych i szkodliwych w ogrodnictwie, nadto 8 pudeł owadów szkodliwych w sadzie, w ogrodzie warzywnym i ozdobnym, w polu, łącznej wartości	202 „	80 „
Zbiór fizykalny	obejmuje 59 okazów,	wartości	345 „	70 „
„ mineralogiczny	„ 336	„ „	40 „	49 „
„ geograficzny	„ 5	„ „	72 „	— „
Biblioteka dla nauczycieli	obejmuje 455 tomów	wartości	1508 „	38 „

Zbiorek ten powstał częścią przez zbieranie i opracowanie roczników czasopism fachowych, częścią przez przykupno najniezbędniejszych podręczników przeważnie treści fachowej.

Z czasopism fachowych prenumerowano: Ogrodnik polski, Bartnik postępowy, Wiener Illustr. Gartenzeitung, Le Bulletin horticole, Le Jardí, La Revue horticole, z czasopism politycznych „Gazetę lwowską“.

V. Frekwencya uczniów.

Z początkiem roku szkolnego 1900/1901 zgłosiło się o przyjęcie do szkoły 15 kandydatów; do egzaminu wstępnego przystąpiło 12, z których 12 przyjęto, a mianowicie: Bunię Bazylego, Babiaka Michała, Dulębę Antoniego, Dąbrowieckiego Karola, Fedoruka Tymofia, Grzebyka Antoniego, Kiwałę Władysława, Moskala Jana, Ogieglę Ignacego, Skolskiego Wiktora, Hoszowskiego Faustyna i Pawluka Jana.

Na II. rok przeszło 8 uczniów, a mianowicie: Chodor Jan, Chomiszak Stefan, Działek Michał, Kawalec Jan, Mazur Adolf, Misiołek Kazimierz, Nowak Sebastian i Styrpejko Teodor.

Na III. rok nauki przeszło 5 uczniów, a mianowicie: Czekałowski Dominik, Drużyński Ludwik, Inglot Franciszek, Jabłoński Edward i Krzepela Antoni.

Z początkiem roku szkolnego było więc 25 uczniów.

W ciągu roku uwolniono ze zakładu Dulębę, Hoszowskiego, Grzebyka, Moskala i Pawluka.

Dwóch uczniów Nowaka Sebastjana i Dąbrowskiego wydalono z zakładu.

W ciągu roku przyjęto do szkoły 8 uczniów, mianowicie: Juszcza Cyryla, Wi-
niarskiego Teofila, Misiółka Franciszka, Bolanowskiego, Gołęba Józefa, Szafera Cele-
styna, Kwiecińskiego Jana i Mrówkę Wojciecha.

Przy końcu roku uwolniono z zakładu 5 uczniów I. roku.

Według wyznania było uczniów religii rzymsko-katolickiej 21.

grecko-katolickiej 4.

Pod względem wieku było:

z ukończonym 15-tym rokiem życia 9.

„	16	„	„	„	7.
„	17	„	„	„	2.
„	18	„	„	„	3.
„	19	„	„	„	1.
„	20	„	„	„	2.
„	21	„	„	„	1.

Przygotowanie uczniów przed wstąpieniem do szkoły przedstawia się, jak na-
stępuje:

z ukończoną III. klasą szkoły ludowej 8.

„	IV.	„	„	„	11.
„	V.	„	„	„	3.
„	VI.	„	„	„	2.
„	II.	„	gimnazjalną		1.

Według pochodzenia było: z powiatu brodzkiego 4, ezortkowskiego 1, dobromil-
skiego 1, jasielskiego 1, krakowskiego 2, łańcuckiego 3, lwowskiego 2, nowosandec-
kiego 1, samborskiego 1, sanockiego 1, śniatyńskiego 1, tarnobrzskiego 2, tarnowskiego
2, wadowickiego 1, z Guberni kowieńskiej 1, i z Czech 1.

Pod względem stanu i zajęcia rodziców było:

a)	synów rolników	14.
b)	„ właścicieli realności	3.
c)	„ oficjalistów	3.
d)	„ ogrodników	2.
e)	„ rzemieślników	3.

VI. Egzamina.

Z 6 uczniów I. roku złożyło egzamina roczne:

a) z postępem dobrym: Babiak Michał, Kiwała Władysław, Skulski Wiktor.

b) z postępem dostatecznym: Bolanowski Jan, Fedoruk Tymofij, Misiołek Franciszek.

Z 5 uczniów II. roku złożyło egzamin roczny:

a) z postępem dobrym: Chodor Jan, Działuk Michał;

b) z postępem dostatecznym: Kawalec Jan, Mazur Adolf, Styrczyko Teodor.

Z 5 uczniów III. roku złożyło egzamin roczny:

a) z postępem bardzo dobrym: Świszczowski Władysław;

b) z postępem dobrym: Czekałowski Dominik, Drużyński Ludwik, Inglot Franciszek, Jabłoński Edward, Krzepela Antoni.

Do egzaminu końcowego przystąpiło 5 uczniów i złożyli z postępem dobrym: Czekałowski Dominik, Drużyński Ludwik, Inglot Franciszek, Jabłoński Edward, Krzepela Antoni, Świszczowski Władysław.

VII. Wiadomości o byłych uczniach.

Uczniowie, którzy w bieżącym roku cały kurs nauk w szkole ukończyli, udali się na praktykę:

Drużyński Ludwik do ogrodów J. O. Ks. Czarotoryskiego w Woli justowskiej.

Inglot Franciszek do c. k. ogrodu botanicznego w Krakowie.

Jabłoński Edward, Krzepela Antoni i Świszczowski Władysław do ogrodów handlowych w Dreźnie.

Czekałowski Dominik pozostawał w domu z powodu choroby oczu.

Uczniowie, którzy dawniej naukę w szkole ukończyli, pozostają: Bator Józef jako pomocnik w ogrodach hr. Potockiego w Zatorze, Soroka Józef przy ogrodzie c. k. Seminarium w Tarnopolu; Wojnarski Ignacy w ogrodach hr. Romana Potockiego w Łańcucie, Ligeza Kazimierz jako ogrodnik u hr. Jana Dom. Potockiego; Jabłoński Edward pomocnik w c. k. ogrodzie botanicznym w Krakowie; Drobner Zygmunt jako pomocnik w ogrodach J. O. E. Sanguszki w Gumniskach; Lichański Władysław jako zarządzający ogrodnik szkołkami handlowymi p. Freegego w Krakowie; Urbanczyk Antoni jako ogrodnik u p. Paderewskiego w Kęsnej Dolnej; Kozacki Michał jako ogrodnik zakładowy w Krynicy; Gunia Wawrzyniec jako ogrodnik w Izdebniku; Berlitz Henryk jako pomocnik w ogrodach szkoły rolniczej w Czernichowie; Jedynak Sebastian jako pomocnik w ogrodach miejskich w Krakowie; Białobok Jan jako ogrodnik u p. Stawiańskiej w Jedliczu, Nowak Jan jako ogrodnik u hr. Zamojskich, w Królestwie Polskiem; Biodrowicz Jan jako ogrodnik w klasztorze PP. Urszulanek w Tarnowie; Jewniewicz Klemens jako ogrodnik w Lulińcach w Królestwie Polskiem; Drobner Bolesław na praktyce w Sztutgarcie; Kulis Józef jako ogrodnik u p. Dąbskiego w Zaborowie, Baran Wojciech jako pomocnik w ogrodach handlowych p. Freegego w Krakowie; Wiktoryn Mieczysław jako ogrodnik u p. Bielskiego w Czikendy; Zaborowski Józef jako pomocnik w ogrodach w Nawojowej.

Banas Andrzej, Babraj Franciszek, Filipek Franciszek, Roziński Zygmunt, Walczak Wojciech, Prorok Teofil, Wilk Józef przy wojsku; Skorupa Tomasz, Strzyż Jan, Chadalski Roman, Filaczyński Józef, Gołębiowski Karol, Hass Edward, Hatschier Kazimierz jako pomocnicy w ogrodach handlowych w Niemczech.

VIII. Sprawy Internatu.

W administracji wewnętrznej nie zaszła od roku poprzedniego żadna ważniejsza zmiana. Uczniowie mieszczą się w jednej wspólnej sypialni, obok której znajduje się pokój instruktora, aby tenże łatwiej mógł nad nimi wykonywać kontrolę.

Do sypialni wchodzi uczniowie tylko w celu udania się na spoczynek, a rano po wstaniu, ubraniu się i modlitwie porannej dyżurny uczeń zmiata ją a następnie zamyka i dopiero wieczór otwiera. Bezpośredni nadzór w zakładzie wykonuje kierownik szkoły przy pomocy instruktora.

Utrzymanie uczniów odbywa się we własnym zarządzie pod osobistym nadzorem kierownika. Wikt, ubranie, jakoteż pościel otrzymują uczniowie takie same, jak dawniej. Koszta wiktu uczniów, ubranie, pościel i pranie, tudzież utrzymanie odpowiedniej służby kuchennej wynosiły 6263 koron 48 groszy.

Wikt prowadzi się we własnej administracji, a uczniowie otrzymują:

Dnie	Śniadanie	O b i a d			W i e c z e r z a
Poniedz.	75 dkg. chleba i $\frac{1}{2}$ litry mleka.	Rosół z ryżem	Mięso z sosem	Kasza jaglana z omastą	Ziemiaki z omastą i kwaśne mleko
Wtorek		Rosół z ziemniakami	Mięso z kapustą	Groch z omastą	Kasza jęczmienna z omastą i słodkie mleko.
Środa		Rosół z fasolą	Mięso z ćwikłą	Kluski krajane z omastą	Ziemiaki z omastą i kwaśne mleko.
Czwartek		Rosół z perlówką	Mięso z kapustą	Ziemiaki z omastą	Kasza jaglana z omastą i słodkie mleko.
Piątek		Zupa ziemniaczana	—	Fasola biała z masłem	Ziemiaki z omastą i kwaśne mleko.
Sobota		Zupa grochowa	—	Kluski krajane z masłem	Ryż z mlekiem.
Niedziela		Rosół z grysikiem	Mięso z ćwikłą	Pieczeń z ziemniakami	Kasza perlowa z omastą i kwaśne mleko.

W porze zimowej dostają uczniowie co drugi dzień na śniadanie zamiast mleka żur żytni, jakoteż i na wieczerzę do ziemniaków.

Z biblioteki szkolnej korzystają uczniowie w każdą niedzielę i święta z wyjątkiem tych, w które odbywają się wycieczki z nauczycielami w celu zwiedzenia obcych ogrodów lub obeznania się z florą okoliczną.

Stan zdrowotny uczniów był zupełnie zadowalniający. W razie potrzeby udzielał rady lekarskiej bezinteresownie Dr. Józef Walczyński, fizyk miejski, za co dyrekcja czuje się w obowiązku złożyć Dr. Walczyńskiemu na tem miejscu serdeczne podziękowanie.

IX. Budynek szkolny.

W odrestaurowanej kosztem 1200 koron sypialni nie czuć już rok drugi grzyba i jest nadzieja, że nie pojawi się tam więcej; natomiast budynek stary, w którym mieści się mieszkanie instruktora, umywalnia uczniów, jadalnia i kuchnia, jest tak zniszczony, że w mieszkaniu instruktora są otwory w spruchniałem drzewie, przezierające na ulicę, odrzwia ledwie się trzymają stoczone przez grzyb i wiek, w umywalni uczniów podłoga zgniła, dlatego należałoby koniecznie dać podłogę z betonu.

W ogóle budynek stary, w którym się mieści pomieszkowanie instruktora itd. i nowo postawiony ze starego materiału, obejmujący pralnię, spiżarnię, drewnię i wychodki, wymaga gruntownej naprawy, a szczególnie wychodki, które są w sposób całkiem prymitywny urządzone, domagają się jak najrychlejszego poprawienia i ubezpieczenia.

Szklarnie, które są jedynym środkiem demonstracyjnym przy nauce rozmnażania i pielęgnowania roślin szklarniowych są jeszcze te same, które Wydział krajowy przed kilku laty od gminy miasta Tarnowa w dość złym stanie dla użytku szkoły nabył; z tą tylko różnicą, że przed dwoma laty zostały kosztem 800 koron naprawione. Trzy zaś inne, które imitują szklarnie, a które zostały przez instruktora szkoły i uczniów z desek starych i okien inspektowych na przeciąg jednej zimy postawione, pełnią lichą służbę rzeczywistych szklarni już 4 lata ze szkodą dla inspektów, bo użyte do tej budowy okna inspektowe nie mogą być użyte do celu, dla którego zostały kupione.

Sprawianie, choćby coroczne szklarni, nawet znaczniejszym kosztem, nie usunie potrzeby wybudowania nowych, choćby tylko z tego względu, że rośliny rosnąc, dotykają wierzchołkami do szyb, wskutek czego tracą właściwy sobie wygląd i psują się.

X. Ogród szkolny.

W ogrodzie szkolnym ziemia stale się poprawia i z ciężkiego łąkowego gruntu wyrobiła się na zupełnie ogrodową. Wszystkie produkty ogrodowe, jak drzewka owocowe i ozdobne, krzewy, jarzyny, kwiaty i nasiona udają się bardzo dobrze i służą do celów demonstracyjnych z zupełnie dobrym skutkiem.

Drogi w ogrodzie obsadzone są wysokopieennymi drzewami owocowymi, które służą jako matki do rozmnażania i uszlachetniania młodych drzewek, oprócz tych matecznych drzew dwie parcele zajęte są przez drzewka na podkładkach karłowych uszlachetnione, prowadzone jako krzaki, które mają również dostarczać szlachetnych zrazów.

W tym roku powiększono kolekcję drzew owocowych o 12 jabłoni i 12 grusz, tak, że obejmuje obecnie mniej więcej odmian: 212 jabłoni, 212 grusz, 30 wiszni i czereśni, 30 śliw, 20 brzoskwini, 12 moreli, 4 nieszpulki, 6 winorośli, 24 agrestów, 10 porzeczek, 10 malin, 2 orzechów włoskich i 10 laskowych. Drzewa rosną dobrze i nie przemarzają wcale, co na ciężkich, łąwaty, a przytem wilgotnych gruntach często się zdarza. Nietylko drzewa mateczne, ale i młode w szkółkach, od mrozu nie a nie nie ucierpiały.

Dotąd szkoła nie posiada własnego sadu, ogranicza się przy demonstracjach na sadzie miejskim, który wraz z ogródkiem od gminy dzierżawi i na sadach właścicieli okolicznych, do których uczniowie odbywają podczas lata wycieczki naukowe. Choć pielęgnacja pojedynczo posadzonych drzew owocowych jest taka sama jak i drzew w sadzie, to jednak uczeń nie może sobie zdać sprawy z tych czynności tak, jak gdyby te drzewa były posadzone w sadzie. W tym celu należałoby założyć pra-

ktyczny sad nie tylko w celach demonstracyjnych, ale i w celu robienia pewnych spostrzeżeń nad rodliwością nadających się najbardziej do tego odmian.

Roczną produkcję drzewek owocowych podniesiono do 1500 sztuk, bo popyt za drzewkami ze szkoły jest wielki, tak, że w tym roku kilkunastu żądającym parę tysięcy drzewek musiano wprost odmówić ze względu na małą ilość drzewek, jaką szkoła produkuje. Dotąd hodowano w ogrodzie szkolnym na sprzedaż tylko wysoko- i półpienne drzewka, jako najodpowiedniejsze dla naszego kraju — powiewa jednak coraz częściej napływają zgłoszenia i o drzewka karłowe, przeto Dyrekcya postanowiła także i te w ogrodzie szkolnym hodować.

W miarę rozszerzania szkółek ścieśnia się przestrzeń pod uprawę jarzyn, które się tu świetnie udają i stanowią bardzo cenny materiał do nauki, jak każdy nawet najmniejszy kawałek ziemi wyzyskany być powinien. Nasiona roślin warzywnych, które dla demonstracji w ogrodzie szkolnym się uprawia, jak marchwi, pietruszki, buraków, selerów, cebuli, kapusty, sałaty itp. udają się dobrze i zupełnie dojrzewają.

Parcela, na której mieści się zbiór najważniejszych drzew i krzewów, mających w parkach zastosowanie, jest już szczupłą, gdyż po kilku latach drzewa i krzewy należycie się rozrosły, jedne drugie zbyt zacieniają i poprostu duszą, dlatego trzeba będzie w najbliższym czasie takowe wyjąć i w większej od siebie odległości posadzić, co także będzie przynajmniej drugie tyle miejsca wymagać.

Najpotrzebniejszą obecnie dla ogrodu szkolnego rzeczą jest parkan; obecny bowiem, zbudowany z desek cienkich (calówek), na 1 m. 50 cm. wysoki, nie stanowi zapory ani przed panującymi tu wiatrami zachodnimi, ani przed ludźmi złej woli, do tego przed 12-tu latami wystawiony nleż prawie zupełnemu zniszczeniu i tylko smutny przedstawia widok tak, że zachodzi zatem potrzeba wybudowania nowego parkanu.

W miesiącu kwietniu brała szkoła udział w wiosennej wystawie ogrodniczej we Lwowie, wystawiając zbiór jarzyn z inspektów i kilka odmian dobrze przechowanych owoców jak np. angielskie korzenie, krótkoszypułkowe królewskie, Pepina londyńska, Reneta kaselska i Sensi incomparable.

W jesieni zaś wzięła udział w I-szej austriackiej wystawie państwowej w Wiedniu, wystawiając kolekcję owoców świeżych i suszonych w szkole przez uczniów, wina owocowe robione przez uczniów, dalej drzewka owocowe od dzieżków począwszy, aż do drzewek z uformowanymi koronami, by przedstawić metodę stosowaną w szkole; bogaty zbiór najważniejszych jarzyn i przypraw kuchennych, hodowanych po ogrodach dworskich, w stanie świeżym i suszonym.

Chociaż szkoła o żadną nagrodę się nie ubiegała, wystawiła bowiem wszystkie przedmioty po za konkursem (hors concours) mimoto, sędziowie poszczególnych działów przyznali szkole następujące nagrody: za drzewka owocowe nagrodę honorową (Ehrenpreis) w formie kasety wypełnionej narzędziami, jakich się przy hodowli drzewek używa; za owoce świeże medal pozłacany (Vermeil. Medaille); za suszone: medal pozłacany; za Papinę londyńską: medal brązowy; za jarzyny dyplom honorowy, a za wydatną działalność na polu warzywnictwa nagrodę państwową: srebrny medal c. k. Ministerstwa rolnictwa.

Najwyższe jednak odznaczenie, jakie szkoła osiągnęła, jest, że Najjaśniejszy Pan — przedmiotami wystawionymi z Tarnowa żywo się zainteresował, przyczem raczył obecnego tam kierownika szkoły p. Maciaszka kilku pytaniami w sprawie szkoły zaszczycić i żywe okazać zadowolenie.

Tak więc szkoła miała po raz pierwszy sposobność zmierzyć się z produkcją krajów sąsiednich, pod względem kultury ogrodowej bardzo wysoko stojących i pod względem klimatu i urządzeń nie do życzenia nie zostawiających, a mimo to — przy tych ciężkich warunkach, z jakimi szkoła od samego założenia swego walczy, nie tylko nie przyniosła wstydu krajowi, ale owszem wysunęła się naprzód i nie dała się prześcignąć innym wystawcom.

Widać więc jasno, że i w kraju naszym możemy mieć wszystko to, co mają inne kraje — w Radzie państwa reprezentowane, byleby tylko ogrodnictwo krajowe rozporządzać mogło środkami, jakimi rozporządzają inne prowincje. Wskutek wystawy Dyrekcya otrzymała kilka listów z zamówieniami na owoce, jarzyny świeże i suszone,

a wszystkie prawie z zagranicy, na które odmowną dała odpowiedź, bo w większej ilości niezego dostarczyć nie może.

Wynik produkeyi był następujący:

Sprzedano drzewek za	1042	koron	13	gr.
" kwiatów "	211	"	72	"
" jarzyn "	536	"	76	"
" owoców "	78	"	95	"
Oddano rachunkiem do kuchni za jarzyny przez lato za	101	"	80	"
" " " " " " " zimę "	233	"	06	"
Razem						2204	koron	42	gr.

więcej o 438 koron 28 groszy, niż w zeszłym roku.

XI. Kronika szkoły.

Egzamin z okresu letniego odbył się dnia 31. października, a egzamina roczne w dniach 26, 27 i 28 marca pod przewodnictwem Rady Wydziału krajowego, Dra J. Szyszyłowicza, w obecności delegata konsystoryalnego ks. Prałata Jana Jaworskiego.

Egzamin końcowy odbył się w dniu 29. marca b. r. a uczniowie po złożeniu tegoż udali się na praktykę do większych ogrodów. W dniu 27. września z. r. zwiedził zakład ś. p. E. Mach, radca Dworu, referent dla spraw ogrodnich w Ministerium rolnictwa, w towarzystwie rady Wydziału krajowego Dr. J. Szyszyłowicza. P. Mach zwiedzał szczegółowo ogród szkolny i bardzo się poczęstnie o jego prowadzeniu wyraził.

Dnia 17. października z. r. zwiedził zakład Fryderyk Zimmerauer, radca sekcijny w Ministerium rolnictwa, w towarzystwie rady Wydziału krajowego Dr. J. Szyszyłowicza i W. Rogoyskiego, burmistrza m. Tarnowa.

W ciągu roku szkolnego, hospitował radca Wydziału krajowego, Dr. J. Szyszyłowicz tutejszy zakład wraz z radcą Dworu, Władysławem Struszkiewiczem, inspektorem kultury krajowej.

XII. Wycieczki uczniów.

Oprócz wycieczek do ogrodów JO. Ks. E. Sanguszki w Gmniskach, które uczniowie pod przewodnictwem jednego z nauczycieli dość często odbywają, zwiedzili uczniowie III. roku pod przewodnictwem kierownika szkoły p. Maciaszka kilka ogrodów znaczniejszych w okolicy, przy dworach wiejskich, mianowicie: w Partyniu hr. Jana Męcińskiego, w Radłowie W. Pana Dolińskiego, w Bobrownikach hr. Jana Dom. Potockiego, w Brniu br. Konopki, w Szczucinie ks. Lubomirskiego, w Kąsnej dolnej, p. J. Paderewskiego.

Oprócz ogrodów zwiedzili także uczniowie chmielniki i suszarnie chmielu w Partyniu, Bobrownikach i Brniu.

We wszystkich wymienionych miejscowościach zastaliśmy ogrody bardzo starannie utrzymywane i pełne plonów, co bardzo korzystnie świadczy o pracy dotyczących ogrodników.

W końcu zaznaczyć wypada, że w każdej miejscowości uczniowie otrzymywali dostateczne wyjaśnienia w sprawie prowadzenia tamtejszych ogrodów i podejmowani byli wszędzie z prawdziwie staropolską gościnnością, za którą to Dyrekeya składa wszystkim najserdeczniejsze podziękowanie.

Z Dyrekcji krajowej szkoły ogrodniczej

Tarnów, w październiku 1901.

